

Andrej Preložnik

IZDAJATELJSKA DEJAVNOST
INŠTITUTA ZA DEDIŠČINO SREDOZEMLJA UP ZRS
– serija ANNALES MEDITERRANEA

Raznolika in razvejena raziskovalna dejavnost Inštituta za dediščino Sredozemlja se kaže tudi v bogati publicistični beri in izdajah serije *Annales Mediterranea*, katere glavni in odgovorni urednik je prof. dr. dr. h. c. Mitja Guštin. Ena od stalnic v njegovem strokovnem razmišljanju je namreč tudi prepričanost o nujnosti javnega predstavljanja rezultatov našega dela. To se kaže tako v organiziranju razstav kot v obsežni publicistični dejavnosti. Med prvimi na kratko omenimo veliki in odmevni razstavi *Kelti in njihovi sodobniki* (1983) ter *Koper med Rimom in Benetkami* (1989–2008), srednje- in novoveško gradivo sta prikazovali razstavi *Drobcji nekega vsakdana* (1994) ter *Na odpadku preteklosti* (1998–2002), avtocestne najdbe *Piramide spomina* (2000, Murska Sobota), v sklopu projektov Inštituta za dediščino Sredozemlja pa so nastali še *Piceni in Evropa* (2006–2007), *Zemlja in ogenj* (2007), *Prva dama* (2008). Vsaka od teh se je na svoj način – mnoge zelo inovativno in uspešno – potegovala za pozornost javnosti.

Še mnogo pestrejša je izdajateljska dejavnost pod njegovim uredništvom. Če pustimo ob strani obsežno osebno bibliografijo znanstvenih razprav, ki dobro odraža več kot tri desetletja raziskovalnega nemira in njegovo vsestransko usmerjenost, saj zajema obdobja od neolitika do novega veka, je občudovanja vredna predvsem njegova založniška in uredniška zagnanost.

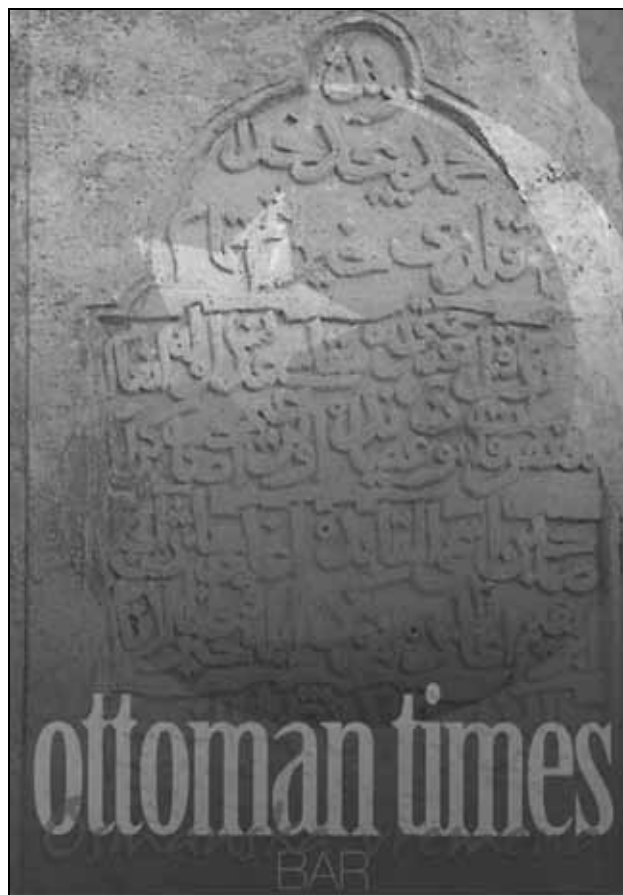
Že na svojem prvem delovnem mestu muzejskega kustosa je vzpostavil serijo *Posavskega muzeja Brežice* (1974) – prvo slovensko arheološko serijo, ki se je pojavila izven Ljubljane. V njej je bilo objavljenih nekaj ključnih najdišč Posavja in vzhodne Dolenjske, a tudi razprave dveh odmevnih mednarodnih kongresov, posvečenih materialni kulturi latenske dobe. Še danes so razprave ključne za študij slovenske prazgodovine.

V Ljubljani je na Oddelku za arheologijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani vpeljal raziskave in študij arheologije mlajših obdobj. Rezultat tega je bila tudi nova serija *Archaeologia historica Slovenica* (1994), ki naj bi spodbudila študije ter objave pozno-srednjeveškega in novoveškega gradiva. Prve tri številke, ki jih je uredil Guštin, prinašajo tako delo študijskega seminarja kot pregled (zaščitnih) arheoloških raziskav in znanstvenih študij že dolgo znanega gradiva.

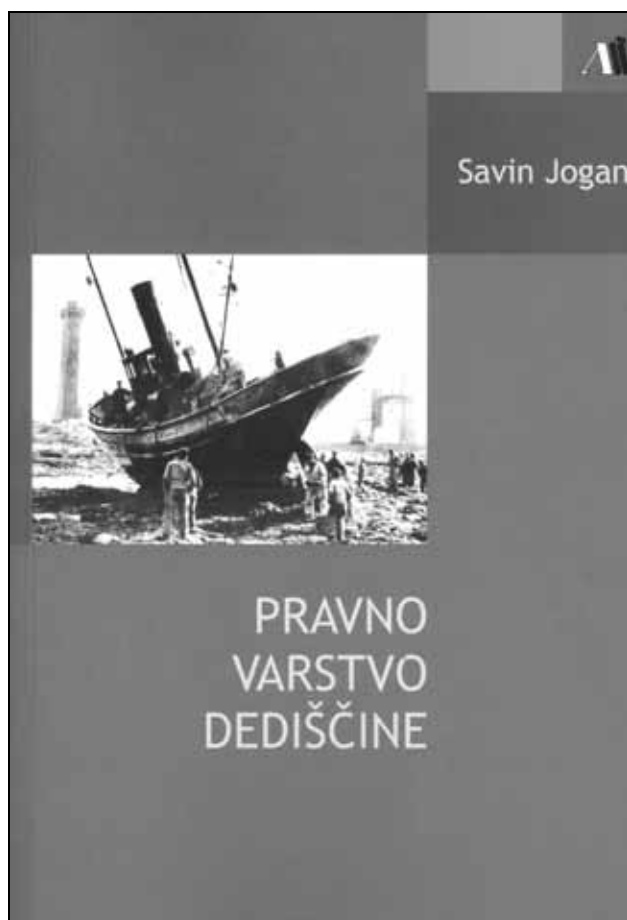
Leta 2003 se je Guštin skupaj z ekipo preselil na Univerzo na Primorskem, kjer je v okviru Znanstveno-raziskovalnega središča ustanovil Inštitut za dediščino Sredozemlja. Tudi tu je nemudoma zastavil knjižno

serijo oziroma zbirko – *Annales Mediterranea*. Značilnost zbirke, ki izhaja pod okriljem Založbe Annales, je njena raznolikost – tako vizualna kot vsebinska. V zbirki najdemo monografske študije, kongresne zbornike in razstavne kataloge. Temam in ciljnemu občinstvu se prilagajata zunanja podoba in način podajanja vsebine, večinoma pa gre za dvo- ali večjezična besedila, ki delo približajo tudi tujim strokovnjakom. Vsej pestrosti navkljub je v seriji moč prepoznati jasno usmeritev, povezano z delom Inštituta. Le-to namreč sloni na odprtosti v jadransko-balkanski prostor, na projektnem delu in javni prezentaciji rezultatov.

Vse naštetu se kaže že v prvi publikaciji iz zbirke: *Zlatno doba Crne Gore / The Golden Age of Montenegro* (L. Saveljić Bulatović, P. Lutovac, 2003) – katalogu razstave, ki je prikazala bogastvo bakrene in bronzaste dobe v Črni gori. Pobuda za razstavo kot reakcijo na novoodkrite osupljive grobne najdbe iz okolici Podgorice je prišla s strani profesorja Guština. Črnogorski kolegi iz Muzejev in galerij Podgorice so zbrali in razstavili najdbe, slovenska ekipa pa je gradivo dokumen-

Ottoman times: The Story of Stari Bar / Osmanska vremena: Priča o Starom Baru (M. Guštin, V. Bikić, Z. Mileusić, 2008, an/sr).

Pravno varstvo dediščine. Ogrožanje in uničevanje kulturne in naravne dediščine ter pravni vidiki njunega varstva (S. Jogan, 2008, sl).

tirala in pripravila katalog. Šlo je torej za projekt mednarodnega sodelovanja, kakršnih je Inštitut izpeljal še več.

Srednjeveška in novoveška keramika iz Pirana in Svetega Ivana (ur. M. Guštin, 2004, sl/it/hr), katere jedro predstavlja objava keramičnih najdb iz zbirke Gajšek, je precej več kot le katalog predmetov. Temelji na delu študijskega seminarja, ki ga je prof. Guštin vodil še v Ljubljani, na konserviranju in dokumentiranju fonda v Centru za srednjeveške in novoveške študije v Celju ter na sodelovanju domačih in italijanskih specialistov. V knjigi so zbrani tudi prispevki lokalnih arheologov in zgodovinarjev, ki osvetljujejo okolje teh zanimivih ostankov lončarske dejavnosti. Velja omeniti, da je tudi ta projekt spremljala razstava *Na odpadu preteklosti / I rifiuti del passato / Odpadci prošlosti*, ki sta jo pripravila muzeja v Piranu in Umagu.

V makedonsko Govrlevo je ekipo Inštituta za dediščino Sredozemlja pripeljalo sicer izkopavanje pomembne neolitske naselbine, stranski, a zelo izpoveden

rezultat sodelovanja z muzejema (Muzej na grad Skopje in Muzej na Makedonija) pa je monografija **Govrlevo nema da umre / Govrlevo will not die** (S. Hristova, P. Namičev, 2004, ma/an). Gre za arhitekturno in etnološko študijo izumirajoče vasi ter pričevanje njenega življenja v zadnjih sto letih. Odločitev za njeno objavo v seriji *Annales Mediterranea* izpričuje multidisciplinarno naravnost Inštituta ter zanimanje za kulturno dediščino kot celoto.

Drobci antičnega stekla (ur. I. Lazar, 2004) so razširjen in dopolnjen zbornik referatov s simpozija, ki ga je leta 2000 organiziralo Slovensko arheološko društvo. Ob člankih, ki predstavljajo izbrane steklene najdbe od prazgodovine do novega veka z območja Slovenije, Hrvaške in Italije, velja omeniti tudi pregleden prispevek o restavriranju in večjezični terminološki slovar arheološkega stekla.

Kaštelir – prazgodovinska naselbina pri Novi vasi (M. Sakara Sučević, 2004, sl) ni le temeljna objava gradiva s tega pomembnega istrskega gradišča, ki ga hranijo muzeji na Dunaju, v Trstu in v Pulju, pač pa prinaša tudi poskus tipologije in kronologije pozno-bronaste in železnodobne lončenine istrskega prostora.

Bogato ilustriran katalog **Gnalić** (ur. Z. Mileusić, 2004 an, 2006 hr) je rezultat sodelovanja z Zavičajnim muzejem Biograd na moru in Arheološkim muzejem v Zadru. Raznolik tovor beneške galeje, ki se je ob otočku Gnalić razbila leta 1583, še ni dočkal zamišljene sodobne razstavne predstavitve, so ga pa raziskave in objave, izvedene v okviru projekta *Heritage of Serenissima* in sofinancirane iz evropskega programa *Kultura / Culture 2000*, trdno zasidrale kot eno od ključnih najdišč za poznavanje arheologije in zgodovine tega obdobja.

Ena od strokovnih publikacij istega projekta je tudi **Stari Bar – Keramika venecijanske dobe / Pottery from Venetian period** (M. Zagarčanin, 2004, sr), pregled arheoloških raziskav Starega Bara, s posebnim poudarkom na beneški lončenini.

Leta 2005 je Inštitut za dediščino Sredozemlja pridobil in obnovil prostore nekdanje "ribiške" šole v Piranu. Svojemu novemu okolju se je poklonil s knjigo **Zrno soli za imperij, Piran 1579–1609** (A. Brglez, 2005), ki z živo besedo slika gospodarsko in kulturno podobo Pirana na prehodu iz 16. v 17. stoletje.

Inštitut za dediščino Sredozemlja je z raziskavami aktivno vključen tudi v veliki državni projekt Skupine za arheologijo na avtocestah Slovenije. Veliko neolitsko naselje, odkrito med zaščitnimi izkopavanji na trasi avtoceste pri Čatežu ob Savi, je dalo pobudo za delovno srečanje, posvečeno neolitskemu obdobju v Sloveniji, ki ga je prof. Guštin organiziral leta 2002. Srečanje je pokazalo, da je podobnega gradiva precej, število prispevkov je raslo in bilo na koncu objavljeno in izdano v dveh knjigah. V prvi, **Prvi poljedelci** (ur. M. Guštin, 2005), je na novo definirana savska skupina Lengyelske kulture, v drugi, **Od Sopota do Lengyela** (ur. A. Tomaž,

2006), pa je predstavljeno dogajanje v sosednjih pokrajinah, severno in vzhodno od nje.

Z obdelavo gradiva s Čateža je Inštitut sodeloval tudi v mednarodnem projektu *SeePast* (Italija–Slovenija–Romunija). Rezultat tega projekta iz programa *Kultura 2000* je bila razstava s katalogom ***Zemlja in ogenj / Earth and Fire*** (A. Tomaž, B. Kavur, 2006 sl, 2007 an), ki na poljuden način predstavlja odkritje keramike, neolitizacijo in neolitske kulture v panonskem prostoru s posebnim poudarkom na Čatežu.

Sočasno je potekal tudi projekt *Piceni and Europe*, ki je predstavil ljudstvo italjskih Picenov in njihove povezave s kulturami tostran Jadranskega morja. Inštitut je pripravil razstavo in znanstveni simpozij na to temo, ki sta ju spremljali tudi publikaciji: katalog ***Piceni ed Europa*** (ur. M. Guštin, 2006, it) in zbornik ***Piceni ed Europa*** (ur. M. Guštin, M. Buora, P. Ettel, 2007), ki je izšel v sozaložbi s *Societa Friulana di Archeologia* tudi kot 6. zvezek serije *Archeologia di frontiera*.

V nadaljevanju evropskega projekta *Dediščina Sere-nissime* sta izšli še dve knjigi. Prva, ***The Heritage of Sere-nissima*** (2006, ur. M. Guštin, S. Gelichi, K. Spindler), je zbornik uspešnega simpozija, ki je leta 2005 v Izoli in Benetkah zbral številne strokovnjake za beneško dediščino od Avstrije do Albanije. Druga, ***The Glass from the Gnalic Wreck*** (I. Lazar, H. Willmott, 2006, an), pa je zgleden primer mednarodnega sodelovanja pri znanstveni obdelavi gradiva, ki jo je ta mednarodni projekt omogočil.

Serijski *Annales Mediterranea* spodbuja in omogoča tudi objavo pomembnih starih izkopavanj. Zato je bil v njenem okviru izdan ***Emonski forum / Emona forum*** (L. Plesničar Gec s sodelavci, 2006, sl/an), dolgo pričakovani katalog večletnih raziskav središča rimske Ljubljane.

Če je bila objava Emonskega foruma tridesetletna želja, pa je publikacija ***Prva dama. Ob odkritju prazgodovinske ženske figurine na Slovenskem / First Lady. The discovery of a prehistoric female figurine in Slovenia*** (A. Tomaž, 2008, sl/an) rekordno hiter odziv na odkritje na Slovenskem trenutno najstarejše ohranjene figurice. Od odkritja v novembru 2007 do odprtja razstave, ki jo je ta publikacija spremljala, sta minila le dva meseca. Knjiga na posrečen način združuje prvo strokovno oceno s predstavitvijo najdišča in razlago okoliščin, ki so do odkritja privedle.

Z zadnjo, oktobra izdano knjigo ***Ottoman times: The Story of Stari Bar / Osmanska vremena: Priča o Starom Baru*** (M. Guštin, V. Bikič, Z. Mileusnič, 2008, an/sr) se Inštitut za dediščino Sredozemlja vrača v Črno goro, ponovno kot nosilec novih raziskav. Z interdisciplinarnim pristopom poskuša namreč osvetliti obdobje turške oblasti, ki je bilo – zaradi različnih vzrokov – v veliki meri strokovno še neovrednoteno.

V petih letih obstoja Inštituta za dediščino Sredozemlja in serije *Annales Mediterranea* je v njej izšlo 17 publikacij: 5 razstavnih katalogov, 6 kongresnih zborni-

kov in 6 znanstvenih monografij – občudovanja vreden rezultat, toliko bolj, ker je večji del s pripravo publikacij povezanega dela opravljenega na inštitutu ob vsem drugem projektne in pedagoškem delu sodelavcev.

Profesor Guštin je tudi predstojnik Oddelka za dediščino, ki na Fakulteti za humanistične študije Univerze na Primorskem izvaja dodiplomski študijski program *Dediščina Evrope in Sredozemlja* in program II. stopnje *Arheološka dediščina Sredozemlja*. Letos je tudi oddelek začel izdajati dela študentov in za študente. Nova periodična publikacija ***Studia universitatis hereditati*** (1/2008, ur. M. Guštin) bo namenjena objavam kvalitetnih študentskih zaključnih del II. in III. stopnje študija in objavam sodelavcev, ki sodelujejo v pedagoškem procesu oddelka. V zbirki učbenikov *Annales Manuel* pa je izšel priročnik ***Pravno varstvo dediščine. Ogrožanje in uničevanje kulturne in naravne dediščine ter pravni vidiki njenega varstva*** (S. Jogan, 2008). Publikacija bo uporabna branje ne le za študente, ampak, sodeč po odzivih na predstavitvi, za širši krog vseh, ki na tak ali drugačen način skrbijo za ohranjanje naše dediščine.

Irena Lazar, Tomislav Kajfež

EGYPT & AUSTRIA V
MEDNARODNI SIMPOZIJ
Piran, 8.–10. september 2008

V zgodovini srednje Evrope so igrali stiki med nekdanjo habsburško monarhijo in Orientom pomembno vlogo. Politični in ekonomski interesi so kmalu spodbudili in razvili tudi bogate kulturne stike, v katere je bilo vključeno območje, ki ga danes v celoti pokrivajo Avstrija, Češka, Slovaška, Madžarska, Slovenija, Hrvaška in deloma tudi Italija. Kulturni interes se je kmalu razvijal neodvisno od ekonomsko-političnih razmer in ga lahko prepoznamo tudi v fenomenih, kot sta orientalizem in egiptomanija.

Evropska zveza je leto 2008 razglasila za leto medkulturnega dialoga. Namenjeno je bilo spoznavanju in podpiranju bogatih stikov med številnimi kulturami, ki se prepletajo v Evropi, in tudi tistim, ki k nam prihajajo z drugih celin. Inštitut za dediščino Sredozemlja Znanstveno-raziskovalnega središča Univerze na Primorskem (UP ZRS) in Slovensko arheološko društvo sta se v dogajanje vključila z organizacijo mednarodnega znanstvenega srečanja, ki je osvetlilo stike med Evropo in Orientom oziroma natančneje med območjem nekdanje podonavske monarhije in Egiptom. Peta konferenca s kratkim skupnim naslovom *Egypt & Austria* je prvič potekala v Sloveniji.

Tradicija preučevanja odnosov med nekdanjo habsburško monarhijo in Egiptom oziroma Orientom ima v Avstriji in na Češkem že dolgoletno prakso, ki se je